

הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א
אב"ד בירושלים

מערכת אוזקה לשבת

ב"ה יום ב' י"ט תמוז תשנ"ח

כבוד הר"ר... שליט"א

הנני בזה לשלוח למע"כ מה שהעלתי על
הכתב בענין מה שהמציא מכשיר
חשמלי שבו התקין טוען קבל שכאשר
המתח בקבל יגיע לשיאו ידליק מנורה,
אבל קבע מול הקבל מנורה קטנה דולקת
והאור שמאיר על הקבל מונע ממנו
להתמלא ולהדליק המנורה הגדולה.
ושאלתו אם מותר להסתיר את אור המנורה
הקטנה על ידי שיכניס תריס שיסתיר את
האור שלא יגיע לקבל וממילא הקבל
ידליק המנורה הגדולה. וכן אם מנורה
קטנה שמאירה על הקבל מונעת מהקבל
לכבות את המנורה. והשאלה אם מותר
להכניס תריס קטן שיחשיך האור ואז
הקבל יכבה את המנורה.

תשובה:

מקודם יש לסכם כללים בענין זה ואח"כ
נדון במכשיר שהמציא.

א. הנה זה מוסכם שמותר למנוע כוח
שבא להדליק נר או לכבות בשבת,
וכמו שהעלה מו"ח הגאון הגרש"ז זצ"ל
שמותר לסגור חלון שלא יבא רוח לכבות
את הנר ומותר להוציא בורג משעון
חשמלי העומד לכבות או להדליק את
החשמל. ולענ"ד נראה להביא ראיה לזה

מהדין באור"ח סימן שי"ג, ז, שמותר
לסמוך בארוכות המטה קורה שנשברה
שלא תשבר יותר אבל אסור לו להעלות
הקורה שאז חייב משום בונה. ומעתה אם
יש איסור למנוע שתיעשה מלאכה א"כ
איך מותר לסמוך את הקורה והרי מונע
מכח כובד הקורה מליפול ולישבר, ונמצא
שהסומך בונה בשבת, אלא ע"כ כל שלא
כוחו עושה המלאכה וגם לא גורם שכוח
אחר יעשה מלאכה אלא מונע מכוח שלא
יעשה מלאכה מותר לכתחילה. ויש לעיין
ממה שכתב המרדכי שבת פ' כל כתבי אות
תא נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה
ואל תכבה, יש בני אדם האוסרים לומר
לנכרי אל תכבה דומיא דאין אומרים לו
כבה וטועים הם בזה, והפירוש האמיתי אין
אומרים לו אל תכבה היינו אין צריך לומר
אל תכבה אבל מותר לומר לו כך וכן
מוכח הסוגיא עכ"ל.

והנה סברת הטוען נראה שהם סוברים
שבזה שאומרים לנכרי אל תכבה
הרי זה כאילו מדליק הנר על ידי אמירה
לנכרי. ויש לעיין איך טעו בזה, שא"כ
קשה ממה שמותר לסמוך הקורה שנשברה
בארוכות המטה והרי גם שם מונע מכובד
הקורה לישבר. ונראה שהם סוברים שיש
לחלק בין לומר לנכרי שאל תכבה שבזה
גורמים שהנר ימשך לדלוק ובין לסמוך

הקורה שלא תשבר, שיש הברל בין הדלקה לבין קורה שלא תישבר, שבהדלקה האש מתחדש כל רגע ורגע, ולכן סוברים שבוה שאינו נותן לנכרי לכבות הרי זה כאילו גורם שהנר ימשיך לדלוק, אבל בקורה שלא תשבר אין מה שהקורה נשאת שלמה חידוש. והנה מצינו שצבי שנכנס לבית ובא אחד וישב בפתח ומלאוהו חייב משום צידה שעל ידי ישיבתו ניצוד הצבי, ואם בא שני וישב גם בפתח השני פטור ומותר, וגם אם עמד הראשון והלך לו מותר לשני להמשיך לישב בפתח. ובאבני נזר סימן קצ"ג חקר מה טעם ההיתר בזה, האם משום שאינו עושה מלאכה בכוחו רק בגופו ואין דבר זה אסור בשבת, או שטעם ההיתר שאינו מחדש לצוד צבי אלא שומר על הקיים.

ונראה נ"מ באם צבי נכנס לבית ובא אחד ומחזיק קרש וסותם את הפתח ואח"כ בא אחר והוא תפס בקרש והלך הראשון אם מותר להמשיך, אם הטעם שמותר לשני לישב משום שאינו עושה בכוח אלא בגופו א"כ אם מחזיק הקרש הרי השני מחזיק בכוח ואסור ואפילו חייב, אבל אם הטעם שאינו צד צבי חופשי אלא צבי ניצוד גם בכוח מותר.

ונראה שהטועים שבמרדכי יסבירו שזה הטעם שמותר להחזיק הקורה בארוכות המיטה הוא משום שאינו מחדש מלאכה אלא ממשיך שהקורה תשאר שלמה ובמקומה, משא"כ לומר לנכרי אל תכבה שבזה ממשיך הדלקת הנר, וזה נחשב כמלאכה המתחדשת, וכמו שאמרו בירושלמי שהמדליק הגדיש בשבת חייב על כל שבולת ושבולת.

ויש לעיין דלפי דעת המרדכי קשה למה מבואר בגמ' ב"ק כו, ב, הזורק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסילקן או קדם הוא וסילקן פטור, ובתוס' שם ד"ה קדם הביא שהרי"ף פסק שהמסלק חייב לשלם מדיני דגרמי ומה שרבה פטר שלטעמיה אזיל שלא דאין דיני דגרמי ור"י פסק שפטור שאינו גרמי אלא גרמא, והנה לענין שבת אם אחד יזרוק חפץ לאש ויש מחיצה המפסיק ויבוא אחד ויסלק המחיצה ונשרף החפץ באש או זרק חפץ כדי לכבות האש ומחיצה מפסקת ובא אחד וסילק המחיצה ועל ידי כך החפץ כיבה האש פשוט דגם לרי"ף פטור, שדיני דגרמי לא מצאנו שחייב אלא בנוזקין ולא בשבת, אבל היה אסור מדרבנן ככל גרמא, ויש לעיין למה שונה ממניח ארוכות המטה שלא ישבר הקורה שמותר ואילו לסלק המחיצה שיכבה האש אסור וכן שידלק החפץ אסור.

ואם נקשה מה נ"מ יש בין מסיר כר שנחשב לגרמא לבין סומך הקורה בארוכות המטה שמותר, יש לומר שבסומך הקורה אין מתחדש דבר חדש אבל במסיר כר מתחדש שנשבר הכלי. וגם דעת המרדכי יש לתרץ כן, שאף שמתיר גם להמשיך הדליקה מ"מ אינו מחשיבו שנתחדש כיון שסוף סוף האש דולקת, משא"כ לסלק כר שישבר או להסיר מחיצה שהכלי ישרף או האש יכבה זה אסור, אבל א"כ יוצא שבנר הדולק ובא רוח נושבת ועל ידי הרוח יסגר דלת הבית ואז שוב הרוח לא יכבה הנר ויהיה אסור לאדם להחזיק הדלת שלא יסגר כדי שהרוח לא יכבה הנר, ולא נראה כזו. וביותר שקשה

מתחדש וכשמסתיר האור אינו לוקח האור הנמצא בקבל אלא אם נותן לאור להתחדש ולבוא.

ונראה להביא ראייה שאור אינו כמו כר אלא כל רגע ורגע מתחדש אור חדש ממה שפסק הרמב"ם פ"ג מרוצח ה"י שהפורע מעזיבה ואדם ישן בתוך הבית ונכנסה בו הצינה ומת שאין הפורע המעזיבה חייב מיתת ב"ד (ע"ש בכס"מ), וקשה למה לא יתחייב הפורע המעזיבה כמו מי שפותח ברז מים והמים ממיתין את האדם אם המים הראשונים הרגוהו חייב מיתת ב"ד, וכמו שפסק בפ"ג מרוצח ה"י ג, והוא מגמ' סנהדרין ע"ז, וכן נפסק ביור"ד סימן ז' המכניס סכין בגלגל המסתובב על ידי מים ואם פטר אדם את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו הרי זה כשרה, שהרי מכת האדם בא, בד"א בסביבה ראשונה שהוא מכת האדם, אבל מסביבה שניה ולאחריה פסולה שהרי אינה מכת האדם אלא מכת המים בהילוכן עכ"ל.

ומעתה למה אינו חייב הפורע המעזיבה והרי הצינה בא מכת ראשון. ובע"כ שצינה הרי"ז כמים שכל רגע ורגע בא צינה חדשה הרי זה כמו רוח, וא"כ מטעם זה נראה שמותר להסתיר האור שלא יאיר ועל ידי כן יבא כת אחר ויעשה המלאכה.

ולפי כל זה נראה שמותר להשתמש במכשיר שהמצאת. אכן יש להשתמש רק במקום נחוץ ביותר כמו לחולה, ועדיף להשתמש במכשיר זה מאשר במכשיר שפועל על ידי גרמא, שמכשיר הזה נראה שהוא פחות מגרמא.

ממה שמותר לומר לנכרי שלא יכבה, ובפשטות המשנה מדברת בבא לכבות דליקה ולא נר הדולק, וראיה לזה שמפורש שם בגמ' מעשה ונפלה דליקה ובאו נכרים לכבות ולא הניח יוסף בן סמאי מפני כבוד שבת וכו' ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו וכו' וכששמעו חכמים אמרו לא היה צריך לזה, הרי שמדובר בדליקה, ובדליקה כמזאין מכבין האש מתפשט ודולק דברים שלא דלק קודם, וזה אינו שומר שלא ישתנה ויתחדש, אלא בזה שמונע מהנכרי שיכבה מתחדש ונדלקים חפצים וכלים שלא דלקו קודם, הרי שמותר למנוע מונע שמונע מלהתחדש, וא"כ למה אסור למנוע מהכרים שלא ישבר הכלי.

לכן נראה לומר שבזה חלוק סילוק הכרים והמחיצה שאסור לסלקם ואילו למנוע מגוי לכבות מותר אף שעל ידי כך האש מתגבר ומדליק דברים חדשים, שכן הוא החילוק, שלכן אסור לסלק הכרים שכבר נמצאים במקום, ולכן המסיר מונע שכבר נמצא במקום זה נחשב לגרמא, אבל למחות בגוי שלא יכבה הדליקה אין הגוי שבא לכבות נמצא במקום אלא שבא לחדש לכבות זה מותר, וכן להחזיק הדלת שלא יסגרנו הרוח ועל ידי כך יכבה הרוח הנר זה מותר, שהרוח שבא לסגור הדלת ולמנוע הכיבוי אינו במקום אלא שבא ממקום אחר בזה מותר למנוע. ולפי זה יש לדון במכשיר שהמצאת, והיינו שהאור המאיר מונע מהקבל לכבות או להדליק הנר, אם האור דומה לכרים וכסתות הנמצאים במקום ואז אסור לסלקם, או שאור המאיר דומה לרוח נושבת שכל רגע ורגע בא רוח שהוא אויר חדש וכן האור

אבן נראה שיש לעשות בו שני תיקונים: א. שהמכשיר יעשה המכסה מזכוכית שהשתמש בו יראה שאינו אלא מסתיר האור, וזה משני טעמים: 1. שלא יכשל וילמד שמותר להדליק כל מכשיר חשמלי שלא ירגיש מה שונה ממנורה רגילה, וגם אם המשתמש עצמו יודע איך פועל המכשיר עדיין יש כאן מראית העין, אבל אם המכשיר עשויה מזכוכית כל אחד יראה איך הוא פועל. 2. לפי מה שהארכתי במקום אחר והוא בספר הלכה ורפואה כרך ב' שהבדל בין מה שנחשב מעשה וכוחו של האדם לבין מה לא נחשב אינו תלוי באמת המדעית אלא תלוי לפי ראית העינים, והבאתי כמה ראיות לזה, וכאן אזכיר חלק מהן בקיצור: דלמה הפותח ברז המים הראשונים נחשבים כוחו של הפותח, והרי באמת אינו כן, שאין הפתיחה דוחת המים, אלא המים נדחפים מכח עצמם והפתיחה אינו אלא מסירת המונע, ובע"כ הטעם שבעיני אדם נראה כאילו הפתיחה הוא זה שדוחף המים, ובזה מובן למה הזורק אבן למעלה ונפלה בחזרה והרג אדם פטור שלא כוחו של הזורק הוריד האבן למטה, וקשה הרי אילו החזיק אבן בידו ופתח ידו ונפל האבן היה חייב כמו בפותח ברז, וא"כ גם בזורק למעלה הרי מה שהאבן הגיע למעלה זה בא מכוחו ואילו הרג לאדם למעלה היה חייב, וא"כ כשכלתה כוחו ויורד למטה הרי זה כפותח ידו ונפל למטה ולמה יפטר, אלא הוא הטעם שבזורק אבן למעלה עיני אדם רואה שזה שנפל למטה אינו מכוחו של הזורק אבל פותח ידו בעיני אדם נראה כאילו פתחת היד הוא זה שדוחף למטה.

ובן ממה שמביא בגמ' סנהדרין ע"ז וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מרוצח שהנמצא בבית של שיש ובא אחד והדליק הנר ומחמת זה מתחייב המדליק, ואילו השורף לחם חבירו ומת ברעב בודאי שאינו חייב מיתה, ומאי שנא שורף לחמו משורף אוירו, ונראה ששורף לחם עיני אדם רואים שלא האש הרגו לאדם אלא מה שאינו אוכל הוא זה שהמיתו, ואילו שורף אויר אין עיני אדם רואים אויר ושהוא מת מחוסר אויר אלא נראה שהכל הנר הוא זה שהמית האדם.

ובן מה שחילק הי"ד רמ"ה מה שאמרו בגמ' הזורק חץ על חבירו והיה לחבירו תריס המגין עליו וקדם וסילק התריס פטור הרוצח, ואילו הפותח ברז והמים הרגו חייב הרוצח, מה הבדל יש בין סילוק התריס שפטור לסילוק הברז שחייב, ותירץ שסילוק התריס היה לפני שהחץ הגיע לתריס ואילו הברז פתח כשהמים הגיעו ונוגעין בברז. ונראה שסברת החילוק הוא זה שאמרנו שכל שהמים נוגעים בברז עיני אדם רואה שפתיחת הברז הוא זה שדוחף למים, אבל סילוק תריס שלא נגע בו החץ כל אדם רואה שהסילוק אינו זה שדוחף לחץ. ומטעם זה נראה שמכשיר שאין אדם רואה איך פועל יש לדון שנחשב כמעשה האדם וככוחו, אמנם אין זה מוכרח, שיתכן שבפתיחת ברז העין רואה שהוא הדוחף, אבל כל מכשיר והדלקת חשמל אין עין האדם רואה שלחיצת הכפתור הוא זה שהדליק רק שמבין שיש קשר בין לחיצתו על הכפתור לבין הדלקתו, ולכן הולכין אחר האמת המדעית מה קורה במכשיר.

לענות שאיני בקי בהם לדעת איך בדיוק הם גורמים, אבל בכל אופן במכשיר שלך נראה שאין כאן אפילו גרמא.

עוד יש לדון על עיקר הדבר שמותר למנוע מכח הבא לעשות מלאכה, ולפי מה שהעלנו שמותר גם למנוע מרוח ומאור שלא יבואו למנוע מלאכה, שיש להקשות ע"ז ממשנה שביעית פ"ד מ"ד מזהמין את הנטיעות ועושין להם בתים ומשקין אותם עד ר"ה [שדברים אלו מותרים לעשות בתוס' שביעית], ובפיה"מ להרמב"ם עושין להם בתים עושים להם צל להגן מפני הגשם והשמש שלא יזיקם, הרי שלעשות צל נחשב מלאכה ואסורה בשביעית אחר ר"ה. ובירושלמי שבת פ"ז ה"ב הנוטע המכרך וכו' המשקה מים והעושה צל. והרי אינו אלא מונע מהשמש שלא תבוא לקלקל העץ. ולכאורה זה יהיה ראייה ששמש המאירה על האילן הרי זה כמונח ואין זה השמש כמתחדש. אכן לא יתכן לומר כן, שגם אם נאמר כן עדיין אין זה אלא גרמא שאינו נותן לשמש לעכב על האילן שלא יצמית הפרי, והרי המסלק כרים אינו רק גרמא, ולמה יחשב המסלק את חום השמש יותר מגרמא. אכן יש לומר שלכן נחשב כמעשה ממש, שזה דומה לפותח ברז שהבאנו מהרמ"ה שכיון שהברז נוגע במים לכן הפותחו נחשב כמעשה אדם, ואילו המסלק כרים ותריס כיון שאינם נוגעים בחץ ובכלי הנזק נחשב רק גרמא. ונראה שעדיין קשה שגם כך היה צריך להיות חייב בשבת רק אם עשה הסוכה על האילן ביום שיש בו כבר השמש, אבל אם יעשה בלילה שעדיין לא הגיע השמש נתיר לכתחילה, שהרי זה

ותיקון שני יש לעשות שלא ידלק מיד שיסתיר האור אלא אחר זמן מה. וטעם הדבר כמו ששנינו בשבת כ"ט לא יקוב אדם שפופרת של ביצה ויתננה על פי הנר שתהא מנטפת, ובגמ' שם גזירה שמא יסתפק מהשמן והמסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה, והוכיח הרא"ש מזה שהחותך נר של חלב דולק חייב משום מכבה ואסור ביו"ט אע"פ שאין החיתוך מגרע האור בשעה שחותך, והיש"ש והתפארת שמואל שם דחו ראית הרא"ש משפופרת שהגזירה שמא יסתפק מהשמן ויעבור על כיבוי הנר היינו שיש לחוש שמא יסתפק בכל השמן ומיד יתכבה ע"כ, הרי מבואר בדבריהם שגם הלוקח דבר שאינו מכבה אלא מונע את הדלקה מ"מ אם מיד זה פועל לכבות נחשב כמכבה, ולכן יש לחשוש שגם בנידון דידן אם מיד שיחשיך האור מיד ידלק המנורה יחשב כמעשה שלו, ולכן יש לתקן שלא יכבה או ידלק מיד אלא ישהה לכל הפחות שיעור כדי דיבור דהיינו שיעור אמירת ד' תיבות, בערך חמש שניות. וטעם הסברה נראה שזה ג"כ מסברה שכתבתי לעיל שכל שנראה בעיני אדם שמה שאני עושה מיד משפיע אף שלפי האמת אינו משפיע ופועל מכח מעשיו אלא שמונע מ"מ נחשב מעשה שלו.

המורם מכל מה שכתבתי, שנראה שיש להתיר להשתמש במכשיר שהתקין מעלתו אחר שיתקן שני התיקונים שנראה שאין כאן אפילו גרמא. אבל במקום שאין צורך גדול אין להתיר מכמה טעמים. ומה ששאל אם זה עדיף ממכשירים אחרים שעשויים בגרמא קשה

כסוגר דלת שלא יבא הרוח לכבות (זולת אם נאמר שסגירת הדלת שומר על הקיים ואילו עושה צל מצמיח ועושה חדשות באילן).

אב"ד עכ"פ אין כאן יותר מגרמא ולמה חייב. וכן קשה ממה ששנינו במשנה ג' שמעשנין עד ר"ה מעשנין תחת האילן להמית התולעים הגדלים בו ע"כ, והרי הטעם שאסור אחר ר"ה הוא משום תולדה של זורע. וכן הירושלמי מחייבו בשבת משום זורע, וזה ודאי אינו אלא גרמא מה שהורג תולעים שלא יזיקו, וביותר שאין כאן אפילו גרמא אלא מסיר כח שבא להזיק את האילן, והרי זה כסוגר החלון שלא יבוא הרוח לכבות הנר שמותר. ונראה לומר שכיון שכך הוא מלאכת עובדי אדמה שוב חייב על זה מדין מלאכת מחשבת, וכמו שאמר בגמ' ב"ק ס' שלכן זורה ורוח מסייעתו פטור כשהמוץ הזיק משום גרמא ומ"מ משום שבת חייב שמלאכת מחשבת אסרה תורה, וא"כ גם אנו נאמר שחייב העושה צל לאילן או מברית התולעים משום מלאכת מחשבת. ואף שכתבו התוס' סנהדרין דף כ"ו ד"ה לעקל שבשביעית אינו קיים הדין של מלאכת מחשבת וא"כ למה אסור בשביעית אחר ר"ה, אכן לפי מה שהעלתי בבית התלמוד ב', שרק מלאכות האסורות מן התורה בשביעית בהם אין דין מלאכת מחשבת אבל מלאכות האסורות מדרבנן והם תולדות של מלאכת זורע בהם חכמים אסרו בגדרים של מלאכת שבת ובהם קיים דין מלאכת מחשבת, וא"כ גם בשביעית נחשב למלאכה, עדיין קשה לשיטת רש"י שבת עד והתוס' בשיטת המג"א סימן רנ"ב,

וכמו שהסביר החת"ס שלא אמרו מלאכת מחשבת רק אם כל האב מלאכה אינו אלא בדרך גרמא וכמו זורה, אבל כל שניתן לעשות מלאכה זו בידים כמו טוחן פטור ברחים של מים וכן מחבץ ועוד, ולדעה זו נדחית סברה שכתבנו שהאיסור הוא משום מלאכת מחשבת. ואולי שיטות אלו יפרשו שעשית בית לאילן מדובר שמקיף האילן כפירוש הר"ש שם עושין להם בתים גדה אמה גובה סביבותיהם וממלאין אותן עפר ומיהו בירושלמי משמע בית ממש לצל עכ"ל הר"ש, וא"כ יש לומר שרש"י יפרש כפירוש הר"ש. ויש לעיין איך רש"י יפרש מה שאסור לעשן את הנטיעות אחר ראש השנה, וכן מה שאמרו בירושלמי שמעשן חייב משום זורע, וצ"ע. ואולי שעושין פועל מיד וזה נחשב מלאכת מחשבת, וא"כ גם זה סיבה שלא יתחיל.

והנה במכשיר הזה אין לחשוש שיהיה אסור מדין מלאכת מחשבת, שלא שייך סברא זו אלא במקום שחכמים הבקיאין במלאכת הבערה וכיבוי היו ממציאים את המכשיר שכך יש לעשות הדלקת וכיבוי מנורה היה שייך סברה של מלאכת מחשבת, אבל כל שהמצאה לא באה אלא כדי שיהיה מותר לעשות בשבת פשוט מסברה שאין בזה מלאכת מחשבת. ובזה מובן למה מותר לעשות מחיצה של כדי חרס לחצוץ בפני הדליקה, ואחיעזר שנתקשה בזה למה לא אסור משום מלאכת מחשבת אולי סובר שזה דרך נכונה לכבות הדליקה, וגם בחול נוהגים המכבים כן, ולכן נחשב מלאכת מחשבת.

ומה ששאל אם מותר להשתמש במכשיר הנ"ל בשבתות כדי להגן מפני גנבים

ולהפעיל ולכבות מערכת אזעקה, נראה שאם נתכוון להכין מכשיר כזה שבאם יבואו גנבים ויסתירו את האור שלא יגיע לקבל, וממילא הקבל יפעיל את האזעקה בזה נראה פשוט שמותר, שהרי הגנבים מפעילים המכשיר, ולכן גם אם היה גורם שהגנבים ידליקו אש ממש בבואם לגנוב הרי דעת רשב"ג שאין צריך לציין פירות נטע רבעי וערלה כדי שגנבים הגונבים פירות לא יכשלו באכילת ערלה משום שנאמר הלעיטתו לרשע וימות, וכן פסק הרמב"ם בפ"ט ממעשר שני ה"ז. אכן יש לומר שרק אין חייב למנוע מגנב שלא יכשל באיסור, אבל איסור לגרום שהגנב יעבור איסור. עכ"פ בנידון דידן פשוט שאין איסור לגרום שהגנב יפעיל מערכת אזעקה וכמו שהעלנו, וק"ו לענין להפעיל מערכת אזעקה בלי להדליק מנורה שאין בזה מבעיר בודאי יותר קל. ובפרט שהגנב אינו מכוון, ואדרבה אינו רוצה שיפעיל אזעקה, ואף אם יש בזה פסיק רישא מ"מ זה פסיק רישא דלא ניתא ליה, ויש לדון לדעת הט"ז שמותר לכתחילה לעשות דבר שהוא ספק פסיק רישא דלעבר א"כ אין הגנב עובר איסור כלל.

אכן אם כוונת השאלה היא אם בעל המכשיר רוצה להפעיל מערכת אזעקה על ידי המכשיר, נראה שאם אין מנורה נדלקת וגם אם נדלקת אבל לא מאירה מכת חימום ברזל אלא מאירים מסיבות אחרות ויש רק מכשיר אזעקה יש להקל במקום הפסד אם אין בזה חששות אחרות כגון שעל ידי כך יבואו משטרה בחילול שבת וזה אין מקום להתיר זולת בפיקוח נפש. עוד יש לדון מאחר שאסור

להניח חיטים ברחיים של מים סמוך לחשיכה משום שמשמיע קול, וכמו שפסק הרמ"א בסימן רנ"ב ס"ה, א"כ פשוט שבשבת עצמו אסור להפעיל רחים גם על ידי פעולה כגון להסיר המניעה שהרי אין זה עדיף מערב שבת שאסור, אכן במקום פסידא מתיר שם הרמ"א, וא"כ כאן למנוע הפסד מגנבים יש להתיר. ובספר חזו"א ב"ק סימן י"ד אות י"ב ד"ה ומיהו כתב וז"ל ומיהו בשיבר הכדים ביד וכבו בכח ראשון ודאי חייב ואפשר אפילו בכח שני חייב כיון דבמעשיו התחילו מיד המים לבוא על האש, ואע"ג דלענין שחיטה ורציחה אמרו חולין טו, א, דכח שני לא חשיב כוח אין ענין לדמות מלאכת שבת להן, שהרי פורש מצודה חייב לענין שבת ואפילו ניצוד לאחר כמה שעות ולענין רציחה כה"ג פטור, וכן לענין שחיטה לא חשיב כח אדם, ולפי"ז אם הייתה מחיצה מפסקת בין האש והקדירה וסילק המחיצה כדי שיתבשל הקדירה חשיב מבשל וכו', וכן אם סילק מחיצה שהייתה בין הגינה והמים ובאו המים והשקו את הגינה חייב אפילו באו מים בכח שני וכו' עכ"ל.

והנה החזו"א לא ביאר טעמו של דבר למה בשבת יתחייב על כח שני. והנה מה שהכריח החזו"א לומר נראה שם זה ממה שכתבו התוס' שבת י"ז ב' שבפרס מצודה והחיה תכנס בשעת פרישתו חייב חטאת, ופירש החזו"א שאין כוונת תוס' לחלק בין נכנסה החיה מיד או לאחר זמן שפירש מצודה וצד, שבתוספתא תני סתם ונכנס לתוכה חייב, לכן פירש בשעת פרישתו היינו כל זמן שהיא פרושה מקרי שעת פרישתו הוא שמתקיימה מעשה

ידי פרישת מצודה, לכן כל שנעשה ממילא פטור וכן כתב הקרבן נתנאל, עכ"ל החת"ס.

והיוצא מכאן שמחלוקת האחרונים המג"א והחת"ס עם האבן העזר ודעימיה הם אימתי אומרים שכל שדרך מלאכה כן חייב בשבת גם בגרמא משום מלאכת מחשבת, שלדעת המג"א והחת"ס הוא רק במקום שבמקדש כך עשו המלאכה כמו זורה מבשל, אבל מלאכות אחרות כמו טחינה ברחיים של מים וצידה על ידי מצודה כיון שבמשכן עשו אותם ביד אין בזה משום מלאכת מחשבת לחייבו בגרמא, ולדעת שאר האחרונים בכל אופן העושה מלאכה בגרמא ודרך המלאכה כן הוא חייב. ונראה שיש להוכיח שדעת רש"י כהמג"א ודעימיה ודעת הרמב"ם כהאבן העזר ודעימיה, שהנה רש"י בשבת דף ע"ד ב' ד"ה שבע חטאות כתב שהעושה כלי חרס חייב שבע חטאות משום טוחן הרגבים ובורר הצרורות ומרקד בנפה ולש את הטיט ממחק הטיט שיהיה חלק מבעיר האור בכבשן ומבשל את הכלי אבל אינו חייב משום מכה בפטיש דמאליה נגמרה המלאכה בכבשן, אבל עושה תנור שאחר שמוציאו מהכבשן שם עליו טפול וזה גמר מלאכתו חייב משום מכה בפטיש ע"כ, הרי שהמבשל בחום הכבשן חייב משום מבשל אף שמאליה, וע"כ משום שכך היתה מלאכת מבשל במשכן משא"כ מכה בפטיש, וזה כדעת המג"א. ושם בדף צ"ה. מחבץ חייב משום בורר, וברש"י ד"ה המתבץ המעמיד החלב בקיבה, ולי נראה מחבץ עושה כמין כלי גמי ונותן הקפוי בתוכו ומי החלב שהוא נסיובי נוטף עכ"ל,

הפרישה וכו'. והנה החזו"א עצמו סיים שם בד"ה ומיהו דוקא מלאכת שדרכו בכך כמו אפיה ובישול אבל מלאכות אחרות אפשר דבעינן מיד, מיהו בנותן חטים לרחיים שלמים שהמלאכות נעשות מיד נראין דברי האחרונים ז"ל דיש כאן חיוב דאורייתא כיון דדרך שחיטה בכך עכ"ל.

והנה הטעם בדעת האחרונים שמחייבין בנותן חיטים ברחיים של מים מבואר בביאור הלכה סימן רנ"ב ס"ה ד"ה להשמעת קול, והסכימו האחרונים היינו אליה רבה והאבן העזר והדגול מרבבה והחמר משה למה שהביא המג"א בעצמו ראייה מתוספות שבת י"ז ע"ב לענין מצודה דפורס מצודה ובשעת פרישתו נכנס החיה ונלכדה דחייב אף דאחי ממילא, וכן כשאופה בתנור אף שהאפיה ממילא אתי לבסוף מ"מ מקרי מעשה וכו', והוא הדין בעניננו אף שהטחינה ממילא אתי לבסוף אפילו הכי חייב וכו' עכ"ל.

ובאבן העזר סימן שכ"ח כתב שהנותן חיטים ברחיים של מים לכו"ע חייב מדאורייתא כטוחן ממש מידי דהוה אזור ורוח מסייעתו דמלאכת מחשבת אסרה תורה ק"ו בנותן לרחיים דאפילו בנזיקין חייב כדפרישית וכו' עכ"ל, ובהגהות חת"ס על גליון שו"ע סימן רנ"ב הסכים לדעת המג"א שאין איסור תורה בנותן חיטים לרחיים של מים, ומה שחייב בזורה ורוח מסייעתו דהתם הכי הוה במשכן דכל זורה הוי על ידי רוח, משא"כ רחיים של מים שטחנו בשל יד, וכן פת בתנור דכך היה במשכן דכל בישול ואפיה נעשה ממילא, אבל טחינה במשכן היה בשל יד, וכן מצודה היה צד ממש לא על

ובשו"ע סימן שי"ט סי"ז כתב כפירוש הראשון. ונראה שבוה פליגי שרש"י לשיטתו סובר שהנותן קיבה בחלב אינו חייב משום בורר כיון שלא מכוחו נעשה ברירת הגבינה ממי חלב ולכן פטור, והשו"ע סובר כדעת החולקין על המג"א שכל שכך היא דרך המלאכה חייב משום בורר.

ולפי"ז מה שכתב החזו"א בשובר כדים מלאים מים וכיבו הדליקה בכוח שני חייב יש לדון שאין כאן מלאכת מחשבת, שהרי לא שמענו דרך לכיבוי דליקה על ידי שבירת כדים ולמה חייב. ואולי נאמר שלכבות דליקה דרך הכיבוי לפתוח ברוז המים ופתיחת הברז ויציאת המים גם הבאים מכח שני זה דרך כיבוי וחייב. וא"כ אפשר שגם שגודר בכלי חרס מלאים מים אף שאין זה דרך כיבוי מ"מ זה שמכבה על ידי כוח שני מלאכת מחשבת הוא. אכן מה שכתב בהמשך דבריו שסילק מחיצה שבין האש והקדירה ועל ידי כך נתבשלה הקדירה חייב קשה שהרי אין כך דרך מלאכת בישול, זולת אם נאמר שכיון שכל בישול הוא מלאכת גרמא שמאליה נגמרת הבישול אלא שזה דרך המלאכה, ולכן גם לסלק מחיצה המפסקת בין האש לקדירה נמי בכלל מלאכת מחשבת, אלא שאם נאמר כך עדיין קשה מה שהתירו בגמ' לעשות מחיצה סביב לדליקה בכדי חרס מלאים מים ועל ידי חום האש מתפוצצים הכדים ונשפך המים ומתכבה האש ומותר משום שבשבת נאמר כל מלאכה לא תעשו עשיה הוא דאסור וגרמא מותר כמבואר בגמ' שבת ק"כ, וקשה למה לא נאמר שזה מלאכת מחשבת,

וכבר כתבנו שכיון שאין כאן דרך המכבים לכבות בדרך הזו רק בשבת עושה כן שלא לחלל שבת אין כאן מלאכת מחשבת, אבל אם נאמר כסברה שכתבנו כאן שדי בזה שכיבוי בכוח שני היא מלאכת מחשבת ולכן כל מכבה בגרמא נחשבת מלאכת מחשבת קשה למה מותר לגדור בכדים מלאים מים.

אמנם באחיעזר כתב שלכן אין בגידור הכדים משום מלאכת מחשבת כיון שלא מתחיל הכיבוי מיד בגדירתו, ולא מצינו מלאכת מחשבת אלא בזמן שמיד מתחיל המלאכה במה שעושה כמו זורה, ולסברתו יש לתרץ גם כאן. אכן לפי מה שהחזו"א מצרד שבצידה נחשב מלאכת מחשבת גם באינו מתחיל מיד בע"כ צריך לתרץ כמו שכתבנו כיון שאינו הדרך לכיבוי אש, ואם כן למה חייב בשובר כלי חרס, וביותר קשה למה מסלק מחיצה שבין האש לקדירה חייב. ובהכרח שמה שכתב כאן החזו"א הוא לפי הצד שגם בצד אינו חייב רק בניצוד החיה מיד שהנית המצודה וכדעת האחיעזר. אכן לפי הצד שפירש החזו"א שחויב צידה היא גם בלא צד מיד אלא במשך השבת ע"כ שצריך לומר שעד כאן לא אמרו מלאכת מחשבת חייבים גם על גרמא רק בזמן שחכמים בחכמת המלאכות הם המציאו צורת המלאכה וכמו רחיים של מים ומצודה, אבל אם רק כדי לא לעבור על איסור שבת אין בזה משום מלאכת מחשבת. ונראה לענין סברה זו מסתברת מאד, ונראה שגם אחיעזר לא חולק עליה, ומה שלא תירץ כן בהיתר לגדור בכדי חרס מלאים מים שאפשר שצורת כיבוי כזה היא

דרך נכונה לפי חכמים הבקיאים בכיבוי דלקות.

והנה בר"ן שבת דף ל"ז, ב', בדפי הר"ן ד"ה גרסינן צנה הגיה אות אחת חייב וכו' אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שנטלו לגגו של חית ועשאו שני זיינין רבא אמר כגון שנטלו לגגו של ריש, וכתב בחידושי הרשב"א דמהא שמעינן דבכה"ג לא מקרי חוק תוכות שאינו אלא כמפריד בין שני האותיות דבוקות וכן כשנטלו לגגו של דלת ועשאו ריש אינו אלא כדרי שנפל על גבי האות, ולי נראה דאין מכאן ראייה דלגבי שבת ליכא קפידא לחק ירכות דכל היכא דהוי מלאכת מחשבת מחייב שהרי אפילו מוחק על מנת לכתוב חייב אבל במידי דבעינן כתיבה כי האי גוונא אין לנו עכ"ל. ובפשוטו נראה שהר"ן כוונתו שלענין מלאכת שבת לא בעינן שיעשה מעשה וגם בגורם שיעשה המעשה כמו זורה שכוח הרוח מנקה התבואה ומ"מ חייב כך חק תוכות שאף שהאות בולטת לא מכוחו אלא נעשית מאיליה מ"מ חייב משום מלאכת מחשבת. וקשה לא מיבעיא לדעת המג"א ודעימיה שאין אומרים מלאכת מחשבת רק אם היה כך במשכן בודאי לא יתכנו דבריהם, שהרי במשכן לא מצינו שנטלו לגגו של חית ועשהו שני זיינים, אלא גם להסוברים שבכל גוונא חייבין בשבת, אבל לפי שכתבנו היינו דוקא שדרך כזאת לעשות המלאכה היא דרך חכמים ואילו למחוק גגו של ח' לעשות שני זיינין אינו דרך חכמים ואין בזה מלאכת מחשבת. ויש לומר שבאדם שטעה וכתב חית במקום שני זיינין בזה כך היא דרך הנכונה ליטול גגו

של החית, או שנאמר שדרך נכונה היא אצל חכמי הכתיבה לעשות אותיות בולטות וכמו שרגילים לכתוב על מצבות נפטרים, ולכן גם למחוק גגו של חית נכלל בכלל מלאכת מחשבת.

אמנם נראה שיש לפרש בדברי הר"ן שלא נתכוין לזה שחק תוכות דומה לזורה, שהרי לומדים זאת מק"ו ממוחק ע"מ לכתוב, ואם כוונתו לדמותו לזורה ורוח מסייעתו אין לו דמיון למוחק ע"מ לכתוב. לכן נראה שהר"ן בא לומר שעד כאן חק תוכות אינו נחשב לכתב רק במקום שבעי כתיבה כמו סת"ם או גט שבעינן שהוא יכתוב וחק תוכות האותיות נעשו מאליהן, אבל לענין שבת לא בעינן שיכתוב אותיות אלא כל שעשה דבר שניתן לקרות ולהבין זהו כתב שחייב עליו בשבת, ולכן חק תוכות אף שהאותיות נעשו מאליהן אבל מה שיוצר אפשרות להבין מתוך הכתב אינו רק מאותיות אלא גם מרקע הניר שעליו כתובים האותיות, ולכן בשבת גם בעינן רקע לאותיות שעל ידו יוכלו לקרות ולהבין היינו כותב בשבת שחייבין עליו חטאת, וזהו שלמד ק"ו ממוחק על מנת לכתוב שבודאי לא כתב אותיות אלא שהכשיר המקום לכתוב כל שכן שעשה הרקע ועל ידי כך ניתן לקרות, משא"כ בכל מקום שבעינן כתב שצריך לכתוב אותיות, ולפי"ז דברי הר"ן יתכנו גם לדעת המגן אברהם.

באבן העוזר סימן שכ"ח הקשה על מה שאמרו שיותר להעמיד בהמה על קמה מחוברת והקשו בגמ' והא קא עבר על איסור שביתת בהמתו ותרצו דכתיב למען ינוח ואין זה נייר אלא צער אם לא

בבהמה מאכילתה והיה ברי הזיקא, אבל נחש לית ליה הנאה בנשיכתה ולא ברי הזיקה וכו', ע"כ תוכן דבריו.

ולענ"ד יש לעיין בדבריו מה שכתב לתרץ למה אין איסור בשבת להעמיד בהמה על גבי מחובר מאי שנא ממעמיד שחייב במזיק ותירץ שבמעמיד אינו מתכווין למלאכה רק לאכילת הבהמה ובשבת צריך מלאכת מחשבת ואין כאן מלאכת מחשבת, ואינו דומה לזורה שמתכווין למלאכה ונעשית המלאכה ולכן יש בזה מלאכת מחשבת, ולענ"ד עדיין אינו מובן, שהרי גם במתכווין שהבהמה תאכל ותמלא כרסה מ"מ מתכוון הוא למלאכה, שהרי צריכה לתלוש ממחובר כדי ליהנות, ואם זרה אדם שעורין כדי שבהמתו תאכל וכי נאמר שאין זה מלאכת מחשבת כיון שאינו עושה כן אלא שהבהמה תאכל ותמלא כרסה. לכן נראה לומר שהנה מצינו שמותר לברור אוכל מפסולת ולאכול מיד, והטעם שהוא דרך אכילה ואינה דרך מלאכה, וכן דעת הרשב"א שמותר לחתוך הירק דק דק סמוך לסעודה שזה דרך אכילה, וכן מה שאמרו בגמ' שהתולש תמרים ממכבדות חייב משום דש ואילו לאכול ענבים מאשכול מותר, ובע"כ התירוץ שכל שהדרך לעשותו בשעת אכילה אם עושהו כדי לאכול מיד אינו נחשב מלאכה כלל אלא נגדר כאוכל, ולכן התולש ענבים מאשכול כדי לאכול מיד היינו דרך אכילה, אבל התולש תמרים ממכבדות כיון שהדרך לתלוש את התמרים הוא לא בשעת אכילה ולכן נחשב כדש, ומטעם זה מותר לשבור אגוזים בפטיש ולקלף הקליפה ואסור להוריד מאגוזים

תאכל, והקשה האבן העוזר מ"מ יאסר, שנחשיב את האיש המעמיד את הבהמה על גבי עשבים מחוברין כאילו הוא עצמו תולש את העשב, וכמו שאמרו בב"ק ריש הכונס המעמיד בהמת חברו על קמת חבירו חייב המעמיד, ונפסק בשו"ע חו"מ סימן שצ"ד ס"ג שהמעמיד חייב גם ברה"ר שחיובו מדין אדם המזיק, וכיון שלענין היזק נחשב כאדם המזיק ולא גרמא א"כ גם בשבת יאסר כאילו הוא עצמו עושה מלאכה, ואין לחלק בין לענין נזיקין ובין לענין מלאכה, דהא אנן איפכא שמעינן בב"ק ס' שזורה ורוח מסייעתו לענין שבת חייב ולענין מזיק פטור שגרמא הוא אבל שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, הרי שחמור שבת ממזיק ואם מעמיד חייב במזיק כש"כ בשבת. ותירץ שלענין נזיקין הכל תלוי אי ברי הזיקא, לכן בהמעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב דברי הזיקא ובזורה ורוח מסייעתו פטור, אבל בשבת הכל תלוי במלאכת מחשבת, על כן בצורה דמחשבתו לבסר מתוכו הפסולת ונעשית מחשבתו אף שהרוח מסייעו חייב, דהא נעשית המלאכה על ידו, אבל מעמיד בהמתו על גבי מחובר דאין כוונתו ומחשבתו על שום מלאכה רק שבהמתו תאכל ותמלא כרסה ואין מחשבתו על מלאכה כלל לכן פטור כיון דהוא אינו עושה כלום וגם מחשבתו לא היה על מלאכה כלל, ומטעם זה אסור להעמיד בשבת עלוקות, דעיקר מחשבתו שהעמידה כדי שתעשה חבורה באדם ותמצוץ דמו דמלאכה גמורה חייב בשבת, וק"ו ממזיק שחייב מדין מעמיד. וכתב עוד שאין להקשות למה השיך הנחש פטור מאי שנא ממעמיד. יש לומר שאני התם דאית הנאה

ושקדים הקליפה הירוקה אשר עליהם, והיינו טעמא שהקליפה הירוקה הדרך להורידן לא בשעת האוכל ולכן נחשב כדש, ומטעם זה אין היתר ליקח אוכל מתוך פסולת לאכול מיד אלא בלוקח ביד אבל בנפה אסור, וכן אסור לחתוך הירק בהאק מעסער, והטעם שאינו דרך אכילה שאין הדרך כן לעשות בכלים בזמן אכילה, ולכן ליקח במזלג אוכל מתוך פסולת לאכול מיד מותר שזה דרך אכילה. ולפי כל זה נראה שאם היה דרך אנשים לאכול מהמחובר שאז היה מותר בשבת לאכול מן המחובר שזה דרך אכילה, וממילא גם למעמיד אין איסור, שגם אם נאמר שנחשב שהוא התולש מ"מ תולש הוא דרך אכילה. ובזה מובן גם מה שאמרה הגמ' עבוד ליה ניית ואם אינה מעמידה על המחובר צער הוא לה, אבל היכן מצינו שמותר לעשות מלאכה משום שיהיה נוח ולא צער, אבל לפי דרכנו ניית ליה בא לומר שהוא דרך אכילה ולא מלאכה. ויתכן שזה גופא כוונת האהע"ז שאינו מתכוון למלאכה אלא לאכילת הבהמה.

אכן יש לומר דרך אחרת בישוב קושיתו. ונקדים מה שיש עוד לעיין במה שכתב האה"ע ליישב מה שקשה לו למה השיך הנחש פטור ומעמיד חייב, ותירץ שנחש לא כרי הזיקא משא"כ מעמיד שברי הזיקה כיון שיש הנאה להזיקו. ולענ"ד יש לומר בזה טעם אחר, והוא שהשיך בו הנחש מדובר לענין רציחה שהנחש המית האדם, ואילו מעמיד מדובר לענין נזיקין שהזיק את הפירות. וטעם החילוק נראה לפי מה שמצינו בחיוב אדם המזיק שחייב יותר ממה שחייב אדם ברציחה, והוא מה

ששנינו במשנה ב"ק לא, ב, היה בעל קורה ראשון ובעל חבית נשברה חבית בקורה פטור בעל הקורה ואם עמד בעל קורה חייב, ומה שחייב כשעמד הוא מדין אדם המזיק ולא מדין בור ברה"ר, שאילו היה חיובו מדין בור היה פטור על הכלים, וחזונו ממשנה זו שנחשב אדם המזיק גם בשלא הזיק בכוחו אלא שהזיק בכוחו של הניזק, שכוח בעל החבית שבר החבית בקורה, ואילו ברוצח כהאי שעמד אחד בקורה בכוונה שיעבור אדם ויתקל בקורה וימות נראה פשוט מסברה שפטור בעל הקורה, שהרי לא בכוחו של הרוצח נהרג אלא בכוחו של הנהרג, ובגמ' ב"ק דף ל"ג ע"א זרק אבן והוציא הלה את ראשו פטור מגלות, הרי אם העמיד קורה והוציא הלה ראשון ונהרג פטור, ואף שזה נאמר בגלות ונלמד מקרא ומצא פרט לממציא את עצמו אבל מסתבר שפטור גם מחיוב מיתה, ואילו בחבל בה האבן חייב. ועי' בחידושי ר' חיים הלוי בתחלת הספר שאם דחפו לאדם על תינוק בהסכמת הנדחף או שדחפו לתינוק על אחד בהסכמתו ונהרג אינו כרוצח, שהרי לא נהרג בכוחו של הנדחף אלא בכוחו של הדוחף, וא"כ למה באדם המזיק חייב, ונראה לפי מה שאמרו בגמ' ב"ק דף מ"ח שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הזיק חייב הוזהר פטור, וברש"י מפרש הזיק היינו שניזוק הניזק מכח המזיק הוזהר היינו שהניזק ניזק מהמזיק בכוח הניזק. ובטעם הדבר נראה שבאדם המזיק חייבתו תורה משתי סיבות: א' שמזיק בכוחו חייב ודומה לרוצח ושבת ושאר מצות שחייבו על כוחו של האדם, ובזה חייב אדם המזיק גם בשניהם ברשות ושניהם שלא ברשות, אבל אם המזיק שלא

וכמו שהבאנו לעיל לענין ישב הראשון על הפתח וישב השני וקם הראשון שמותר לשני להמשיך לשבת אף שצד בגופו, ומעתה להעמיד עלוקה בשבת תלוי אם נחשב הדבר למלאכת מחשבת וכמו שכתבנו לעיל.

ואין להקשות למה זורה והזיק במוץ פטור משום גרמא יתחייב מדין מזיק שלא שמר גופו, וקושיא זו יש להקשות בלי כל מה שכתבנו, מאי שנא מעמיד בהמה שחייב מדין אדם המזיק וזורה פטור, והרי שניהם אינם אלא גרמא, ובע"כ צריכים לחלק שמעמיד ברי הזיקא ואילו זורה לא ברי הזיקא וכמו שכתבו הראשונים לחלק בין גרמי לגרמא עיין תוס' ב"ב דף כ"ב ע"ב ד"ה זאת ורמב"ן בדיני דגרמי.

וביותר יש לומר שזה שמעמיד חייב מדין אדם המזיק היינו דיני דגרמי, וזה גופא שגרמי חייב בנוזיקין ולא מצינו גרמי בכל איסור תורה הוא מטעם שכתבנו שזה נובע מחיוב התורה לשמור גופו מלהזיק, וכן מה שכתב הרמב"ם ששומר שפשע חייב לשלם מדין מזיק ולא מדין שומר ולכן חייב גם על פשיעה בקרקעות שנתמעטו מחיובי שמירה שזה שאינו שומר ועל ידי כך ניזוק הפקדון גדר חיובו שלא שמר על גופו ושלא יזיק על ידי אי שמירה שנתחייב.

ברשות והניזק ברשות בזה חייב המזיק גם מדין שחייבה תורה לאדם לשמור על גופו שלא יזיק כמו שחייבתו על שורו ובורו ואשו, אלא שעל גופו חייבה תורה בכל ואין לו פטורים כמו שיש לבור שפטור על כלים ואש שפטור מטמון ועוד, ולכן כל שהוא שלא ברשות אז ניתן לחייבו גם על הוזק שהרי מוטל עליו לשמור גופו, אבל כל ששניהם ברשות או ששניהם שלא ברשות בזה אין על המזיק יותר חיוב לשמור ולכן בהוזק פטור.

ולפי זה לא קשה קושית האבן העזר, שזה שמעמיד חייב היינו רק על נזקי ממון, ואילו המשיך נחש פטור היינו שפטור ממיתת ב"ד מדין רוצח, אבל אם הנחש הזיק את האדם ולא המיתו באמת יתחייב בתשלומים, שכל שהעמיד את הבהמה אף שלא הזיק בכוחו מ"מ הנזק נעשה ממה שלא שמר על גופו לא להעמיד הבהמה. ולפי זה מה שדן האהע"ז שאסור להעמיד עלוקה בשבת ק"ו ממעמיד שחייב בנוזיקין לפי דרכנו אין כאן ק"ו, שמה שזורה חמור בשבת יותר ממזיק הוא שחייב בשבת משום מלאכת מחשבת, משא"כ במזיק, ומזיק חמור משבת לענין זה שבשבת האיסור מלאכה לעשות בכוחו ואין איסור שגופו לא יעשה שלא חייבה תורה לשמור גופו שלא יעשה מלאכה,